

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ СЕЛЯНСТВА
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІСТОРИКІВ-АГРАРНИКІВ

ПРОГРАМА

**IV ВСЕУКРАЇНСЬКОГО СИМПОЗИУМУ
З ПРОБЛЕМ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ**

19-20 березня 2002 року, Черкаси

**ОРГКОМІТЕТ ІV ВСЕУКРАЇНСЬКОГО СІМПОЗИУМУ
З ПРОБЛЕМ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ**

СмолиВ Валерій Андрійович	голова-координатор організаційного комітету, доктор історичних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту історії України НАН України
Чибин Анатолій Юзефович	співголова організаційного комітету, доктор історичних наук, професор, заступник голови Черкаської обласної державної адміністрації
Кувшинський Анатолій Іванович	співголова оргкомітету, професор, ректор Черкаського державного університету
Кульчицький Станіслав Владиславович	заступник голови оргкомітету, доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту історії України НАН України
Морозов Анатолій Георгійович	заступник голови організаційного комітету, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії та права Черкаського державного університету, голова Наукового товариства істориків-аграрників

Члени організаційного комітету

Бушин Микола Іванович	доктор історичних наук, професор, завідувач кафедрою суспільно-гуманітарних дисциплін Черкаського державного технологічного університету
Землюліна Лілія Іванівна	кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії та права Черкаського державного університету
Квітченко Володимир Вікторович	доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Харківського національного університету
Корнюченко Сергій Валерійович	кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії та права Черкаського державного університету
Кукурулда Іван Іванович	доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Черкаського державного університету
Лях Роман Данилович	доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Донецького національного університету
Панченко Петро Пантелеймонович	доктор історичних наук, професор, завідувач відділом сучасної історії України Інституту історії України НАН України, віце-президент УАНІ
Пережест Олександр Григорович	кандидат історичних наук, доцент кафедри історичного факультету Черкаського державного університету
Тригуб Петро Микитович	доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри філософії та історії Миколаївської філії Національного університету "Києво-Могилянська академія"

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СІМПОЗИУМУ

18 березня 2002 р., Черкаси: ЧДУ	заїзд і розміщення учасників симпозиуму
19 березня 2002 р., 9.00 – 12.00	пленарне засідання, актовий зал університету
12.00 – 13.00	перерва на обід
13.00 – 16.00	секційні засідання
16.30 – 20.00	аграрна реформа в дії: знайомство з сільсько-господарськими підприємствами Черкащини
20 березня 2002 р., 9.00 – 11.00	секційні засідання
11.00 – 13.30	круглий стіл за участю працівників агропромислового комплексу Черкаської області
13.30 – 14.00	підведення підсумків симпозиуму

**ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ ІV ВСЕУКРАЇНСЬКОГО СІМПОЗИУМУ
З ПРОБЛЕМ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ**

19 березня 2002 р., Черкаси, актовий зал університету

Відкриття симпозиуму

Ректор Черкаського державного університету імені Богдана Хмельницького професор А.І. Кузьмінський

Заступник голови Черкаської обласної державної адміністрації професор А.Ю. Чабан

Заступник директора Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор С.В. Кульчицький

Голова Чорнобаївської районної державної адміністрації, голова Черкаської обласної організації Аграрної партії України П.Г. Душейко

Доповіді

Актуальні проблеми вітчизняної історичної науки
КУЛЬЧИЦЬКИЙ Станіслав Владиславович, доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту історії України НАН України

Тернистий шлях сільськогосподарської кооперації в добу пеньу
МОРОЗОВ Анатолій Георгійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії та права Черкаського державного університету, голова Наукового товариства істориків-аграрників, директор Науково-дослідного інституту селянства

Агропромисловий комплекс УРСР у післявоєнний період
ПАНЧЕНКО Петро Пантелеймонович, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу сучасної історії України Інституту історії України НАН України, віце-президент Української академії історичних наук

Свобода як усвідомлена необхідність буття селянства України середини XVII ст.
ГУРЖІЙ Олександр Іванович, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Історико-кооперативні дослідження в Україні: проблематика та перспективи подальшого поступу
МАРЧУК Василь Іванович, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Аграрна історія України: нові методологічні підходи
ІВАН Роман Дмитрович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Дніпропетровського національного університету

СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ

20 березня 2002 року, історичний факультет ЧДУ

Секція: **СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОВІСНОЇ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ XVII-XVIII СТОЛІТТЯ**

Керівники секції: професор О.І. Гуржій,
професор А.Ю. Чабан

ГОЦУЛЯК В.В. (м.Черкаси) Історіографічні ретроспекції правового статусу селянства (давньоруський період)

МИХАЙЛЮК Ю.М. (м.Черкаси) Умови та характер розвитку основних галузей господарства населення Середнього Подніпров'я у Литовські часи

МУЗИЧКО О.Є. (м.Одеса) Історія українського селянства доби Великого князівства Литовського у дослідженнях Ф.І.Леонтовича

ІВАНГОРОДСЬКИЙ К.В. (м.Черкаси) Методологічні аспекти дослідження селянського чинника в етносоціальних процесах на Середньому Подніпров'ї в XVI – першій половині XVII ст.

ВІНТОНІВ О.О. (м.Донецьк) Соціально-економічне та правове становище західноукраїнського селянства XV – XVIII ст. в працях істориків-аграрників Львівської школи

БОСЧКО В.Ф. (м.Черкаси) Соціально-економічні аспекти розвитку Правобережної України у контексті визвольних змагань середини XVII ст.

КОРНОВЕНКО С.В. (м.Черкаси) Виступлення податкової політики

Б.Хмельницького щодо селянства у вітчизняній історіографії 20-х - на початку 80-х рр. XX ст.

ЧАБАН Ю.О. (м.Одеса) До питання аграрної політики І.Виговського
ШКРІБІТЬКО О.О. (м.Донецьк) Розвиток землеробства в монастирських вотчинах степової України у XVII – XVIII ст.

ОСТРАСЬ Є.С. (м.) Врожайність зернових культур на Лівобережній Україні в другій половині XVIII ст.

Секція: **АГРАРНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.**

Керівники секції: професор А.Г.Морозов,
провідний науковий співробітник В.І.Марочко

БАБЕНКО Л.Л. (м.Полтава) Аграрна галузь Полтавщини в перші десятиліття існування губернії (перша половина XIX ст.)

ОНІПКО Т.В., ОНИЩЕНКО О.В. (м.Полтава) Благодійна діяльність жінок у селах Полтавщини XIX – початку XX ст.

ТЕМІРОВА Н.Р. (м.Донецьк) Поміщики Бобринські
СВІТЛІЄНКО С.І. (м.Дніпропетровськ) Постать Мусія Кононенка у контексті формування і становлення національної самосвідомості українського селянина пореформеної доби

ТРОП В.В. (м.Черкаси) Капіталістичні перетворення в аграрному секторі економіки Наддніпрянської України у контексті національного розвитку другої половини XIX ст.

ЦЕРШЕМЕНКО В.В. (м.Київ) Видатні постаті сільськогосподарських інформаційних консультативно-освітніх служб на території України кінця XIX – початку XX ст.

ПРИСЯЖНОК Ю.П. (м.Черкаси) Традиції господарювання як мірило українсько-сверейських відносин (кінець XIX – початок XX ст.)

ФАРІШІЙ І.А. (м.Черкаси) Поширення ідей кооперації в українському селі (кінець XIX – початок XX ст.)

КОСТИК С.П. (м.Переяслав-Хмельницький) Микола Левитський – організатор артільного руху

ДЕСЯТНИКОВ І.В. (м.Черкаси) Становище українського селянства як передумова поширення найманої праці у сільському господарстві України в кінці XIX – на початку XX ст.

БАКАЛО Р.Г. (м.Черкаси) Розробка та запровадження столипінського аграрного законодавства

ЯКИМЕНКО М.А. (м.Полтава) Діяльність Полтавського губернського земства по реалізації переселенської політики царату в роки столипінської аграрної реформи

ТОПКА Р.В. Суспільно-політичний світогляд українського селянства під час першої російської революції (на матеріалах наказів та ухвал до I Державної думи)

СУЛИГА І.Г. (м. Ізмаїл) Земства і селянська кооперація в Правобережній Україні на початку XX ст.

ДУБІНСЬКИЙ В.А. (м. Кам'янець-Подільський) Аграрне питання в програмних документах Української демократичної партії

МИХАЙЛЮК О.В. (м.Дніпропетровськ) Щодо ролі національного чинника в формуванні політичної поведінки українського селянства часів революції та громадянської війни

КОВАЛЬОВА Н.А. (м.Дніпропетровськ) До питання про мотивацію участі

українського селянства в революційних подіях 1917 – 1921 рр.: соціально-економічний і психологічний аспект

ВОЛОШКО О.О. (м.Запоріжжя) Підзаконна нормотворчість гетьманської адміністрації по врегулюванню аграрних відносин (травень – грудень 1918 р.)

ДУДКА В.І., ДУДКА Л.Г. (м.Кременчук) Економічна характеристика аграрного сектору Полтавщини 1917 – 1918 рр.

*Секція: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД*

*Керівники секції: професор С.В. Кульчицький,
професор Р.Д.Лях*

МОСКАЛЬОВ Б.Г., МОСКАЛЬОВА Н.П. (м.Харків) Розробка більшовиками концепції технічної модернізації аграрного сектору та досвід США

КАПУСТЯН Г.Т. (м.Кременчук) Соціально-економічні та суспільно-політичні процеси в українському селі 1920-х рр. в науковій літературі доби непу

СВЯТЕЦЬ Ю.А. (м. Дніпропетровськ) Безпосівні селянські господарства в роки нової економічної політики

ДЕСЯТНИКОВ О.В. (м.Черкаси) Передумови застосування найманої праці в селянських господарствах України в умовах непу

ШЕВЧЕНКО С.І. (м.Кіровоград) Діяльність в Україні Комітету сербів, хорватів і словенців з допомоги голодуючим у 1923 р.

ВОЛОШЕНКО В.О. (м. Донецьк) Залучення жінок до сільських громадських організацій у Донбасі (1920 – 1933 рр.)

КРАВЧЕНКО В.І. (м.Донецьк), ЛАЗУРЕНКО В.М. (м.Черкаси) Радянська політика щодо заможного селянства України в роки нової економічної політики (1921 – 1929 рр.)

ДРОВОЗІЮК С.І. (м.Вінниця) Політична культура українського селянства 20 – 30-х рр. XX ст. (до історіографії питання)

ТРИГУБ П.М. (м.Миколаїв) Колективізація на Півдні України: нові факти і підходи

МАЛЕНКО В.М. (м.Одеса) Аграрна політика Румунії на окупованих українських (південно-бесарабських) землях в 20 – 30-ті рр. XX ст.

МУСІСІНКО В.М. (м.Донецьк) Розв'язання земельного питання в Україні в другій половині 30-х рр. XX ст.

НОВІКОВА О.М. (м.Черкаси) Суспільно-політичний і трудовий портрет жінки українського села 30-х рр. XX ст.

ВЕСЕЛОВА О.М. (м.Київ) Радянські голодомори в Україні 30-х й 40-х років XX століття: до питання порівняльного аналізу

ДАНИЛЮК Д.Д., МІЩАНИН В.В. (м.Ужгород) Колективізація і міграційні процеси на Закарпатті у кінці 40-х рр. XX ст.

БУШИН М.І., ТОВСТОГУЯТ Л.М. (м.Черкаси) Наукова спадщина І.Г.Шульги (ужгородський період)

ПОТИЛЬЧАК О. (м.Київ) Трудова експлуатація українського селянства в роки нацистської окупації (1941 – 1944 рр.)

НІКІЛЄВ О.Ф. (м.Дніпропетровськ) Інженерна служба села: стан і проблема формування кадрового потенціалу у повосний період (середина 40-х - початок 50-х рр. XX ст.)

РОМАНЮК І.М. (м.Київ) Шкільне будівництво на селі в 1950-х – 60-х рр.

ЛУБКО І.М. (м.Черкаси) Спроби організаційно-економічного подолання кризи колгоспного виробництва в середині 50-х - на початку 60-х рр.

КРИВЧИК Г.Г. (м. Дніпропетровськ) Джерелознавчі проблеми дослідження соціального розвитку українського села у 60 – 80-ті рр. XX ст.

Секція: АГРАРНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

*Керівники секції: професор В.В. Калініченко,
професор М.І.Бушин*

ГРИГОРЧУК П.С., МЕЛЬНИЧУК О.А. (м.Вінниця) До питання правового забезпечення аграрної реформи в Україні на сучасному етапі

КОНФІТОВСЬКИЙ В. (м.Кам'янець-Подільський) Проблеми розвитку аграрного сектору та їх законодавче врегулювання (1990 – 2001 рр.)

ЛИСЕНКО О.М. (м.Черкаси) Розвиток законодавчої бази реформування аграрних відносин (1990 – 2001 рр.)

МОЙСІСІНКО В.М. (м.Черкаси), БАЙДІН Ю.В. (м.Харків) Трансформація форм власності на землю в сучасній Україні

ПІДПІСНИЙ Ю.І. (с. Долина Слов'янського району Донецької області) Проблема селянської кооперації у приватизованому аграрному секторі економіки України

ЗДОРОВЦОВ О.І., ПІАТОХІНА М.А. (м.Умань) Демографічна характеристика сільського населення Черкаської області: тенденції 90-х рр. XX ст.

МАСТІШКО В.В. (м.Черкаси) Цукрова галузь агропромислового комплексу України та Черкащини за роки незалежності

МАРЦИШОК І.М. (м.Черкаси) Динаміка кількості сільського населення Черкащини з 1989 до 2002 року: основні фактори та їх співвідношення

СУХУШИНА О.В. (м.Черкаси) Питання розвитку сільського господарства Чехії у програмі Чеської соціал-демократичної партії

МОРГУН В.А. (м.Донецьк) Релігійні аспекти розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні

ЯКУБА К.І. (м.Київ) Патріотизм як складова менталітету українського селянина

СОЛЮЦКА Л.М. (м.Черкаси) Світоглядні уявлення селянина про землю та їх вплив на формування української ментальності

ПНАТЕНКО В.В. (м.Черкаси) Консерватизм – ідеологія українського селянства (до постановки питання)

МЕЛЬНИЧЕНКО В.М., ПОСТАВНИЧКА М.В. (м.Черкаси) Проблеми аграрної історії Черкащини в краєзнавчих дослідженнях 90-х рр. XX ст. (історіографічний аспект)

БУШИН М.І. (м.Черкаси) І.Г. Шульга – визначний дослідник соціально-економічної історії Закарпаття

ВЕРГУНОВ В.А., КІРПАЛЬ З.П. (м.Київ) Становлення та розвиток науково-дослідних установ, організацій, навчальних закладів аграрного профілю Української академії аграрних наук

БУНДАК О.А. (м.Луцьк) Проблеми сучасного українського села на сторінках “Українського історичного журналу”

БЕЛОВОЛОВ Ю.Г. Кооперативное движение в Перу
КРАПИВИН А.В., БУРАВЧЕНКО Р.В. К вопросу о превращении болгарского крестьянского демократического движения в политическое

ПНИРА В.В. (м.Черкаси) Православна церква в українському селі (1917 – 1925 рр.)

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВПРАЦІ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ СЕЛЯНСТВА

Україна, 18031, м. Черкаси, бул. Шевченка, 81, к.508, 513, т. (8 - 0472) 35 – 28 - 50

Наукова установа, створена Інститутом історії України НАН України, Черкаським державним університетом імені Богдана Хмельницького та Черкаською обласною державною адміністрацією. Метою Інституту є розробка проблем історії, культури, етнографії українського селянства. В структурі Науково-дослідного інституту селянства (НДС) розпочали роботу відділи історії селянської кооперації та аграрної історії України. Планується створення відділів сучасних проблем села та історії сільського господарства країн світу. Результати роботи НДС відображаються у збірнику наукових праць “Український селянин”. Співробітники НДС сподіваються, що новостворена наукова установа буде сприяти консолідації вчених-аграрників України та зарубіжжя, відіграватиме важливу роль у вивченні історії та сучасних економічних і соціальних проблем українського селянства.

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІСТОРИКІВ-АГРАРНИКІВ

Україна, 18031, м. Черкаси, бул. Шевченка, 81, к.508, т. (8 - 0472) 35 – 28 – 50

ЧФ КБ “ПриватБанк” рахунок № 26009320510001 МФО 354347

Громадське об'єднання вчених-істориків Черкаської області, які займаються дослідженням історії сільського господарства, соціальної історії села, а також пов'язаних з ними проблем. Товариство відкрите для тісної співпраці з усіма науковими, громадськими, державними установами у справі поширення та популяризації знань з аграрної історії та актуальних питань сучасного розвитку аграрно-промислового комплексу та соціальних проблем села.

“УКРАЇНСЬКИЙ СЕЛЯНИН”. ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Видається Інститутом історії України НАН України та Черккським державним університетом імені Богдана Хмельницького для публікації та популяризації досліджень історико-аграрної проблематики. “Український селянин” виходить за організаційно-методичної допомоги Науково-дослідного інституту селянства, Наукового товариства істориків-аграрників та матеріально-технічної підтримки Аграрної партії України.

До публікації в збірнику “Український селянин” приймаються матеріали, оформлені у відповідності з вимогами ВАК України. Обсяг публікації не повинен перевищувати 6-8 сторінок друкованого тексту, набраного 14 кеглем, Times new roman, поля: верхнє, нижнє і правє – 2 см, лїве – 2,5 см, 30 рядків на сторїнцї з полуторним інтервалом по 60 символів у рядку. Матеріал подається на дискетї 3,5" у текстовому редакторї Microsoft Word і у форматї RTF та в роздрукованому вигляді (1 примірник). До публікації автор додає короткі відомості про себе: прїзвище, ім'я, по-батьковї (повністю), вчене звання, науковий ступїнь, посада, установа в якїй працює, домашня і робоча адреси, телефон та e-mail, якщо є. В разї недотримання даних вимог матеріали не розглядатимуться. Публікації надсилати за адресою: Корновенку Сергїю Валерїйовичу (відповідальний секретар збірника праць “Український селянин”), Науково-дослідний інститут селянства, Черкаський державний університет, бул. Шевченка, 81, к.513, Черкаси, 18031. E-mail: ndis@edu.edu.ua. Телефон для довідок: (8-0472) 35 – 28 – 50.